

LAPE Uusimaa: Hyvinvointi- ja oppilashuoltotyön kysely

OSA 4: Toimintakulttuuri ja sote-uudistus

LAPE Uusimaan Hyvinvointi ja oppilashuoltoselvityksen neljänteen osioon Toimintakulttuuri- ja sote-uudistus saatiin vastauksia kaikista 13 kyselyyn osallistuneesta kunnasta. Vastanneista noin puolet kokivat, että lasten, nuorten ja perheiden ehdotukset huomioidaan hyvin paikkakunnan palveluissa. Yhtäläinen määrä vastaajista arvioi huomioon ei hyväksi eikä huonoksi ja vain yhdeltä kunnalta saatiin arvioinniksi huono. Erittäin hyvänä tai huonona ehdotusten huomioimista ei koettu missään vastanneessa kunnassa.

Hyvinä toimintatapoina lasten, nuorten ja perheiden äänen kuulemiselle pidettiin muun muassa nuorisovaltuuston, oppilaskuntien, vanhempainneuvostojen ja yhteisöllisten oppilashuoltokokousten järjestämistä, samoin kuin asiakasraatien, tiedotustilaisuuksien ja alueellisten kuulemistilaisuuksien pitämistä. Sähköisesti toteutettavien nettikyselyjen sekä asiakastytyväisyyskyselyjen mahdollistamista pidettiin myös toimivana ratkaisuna saada kuntalaisten ääni kuuluvaksi. Edellä mainitut toimintatavat olivat laajasti vastanneiden kuntien käytössä. Lisäksi noin puolessa vastanneissa kunnista käytettiin asiakkaiden kuulemiseen haastatteluja, äänestämistä ja muita menetelmiä. Yhtenä muista menetelmistä mainittakoon nuorille ja päättäjille säännöllisesti järjestettävä yhteinen tilaisuus, jonka tarkoituksena oli saada nuorten ääni kuuluviin.

Lasten ja nuorten ilmaisemien tarpeiden näkyminen toiminnassa ja osana kunnan toimintakulttuuria vaihtelee kunnittain. Toisaalla koettiin, että näkyviä toimintoja ei juurikaan ollut ja toiminta oli toistaiseksi valitettavan vähäistä, mutta yhtäältä kerrottiin suunnitelmallisesta kuntalaisten kuulemisesta ja lasten oikeuksiin perustuvan toimintakulttuurin ja osallistamisen kirjaamisesta kaupungin palvelusuunnitelmaan. Tahtotilaa kuulemiseen kuitenkin nähtiin olevan, kunhan toimintatapaa saadaan kehitettyä.

Lasten oikeudet koettiin tunnettavan hyvin tai ei hyvin eikä huonosti kaikissa kunnissa. Lasten oikeuksien katsottiin toteutuvan, lakien ja suunnitelmien toteuttamisessa, lapsivaikutusten arvioinnin taustalla ja lapsimyönteisen toimintakulttuurin luomisen pohjalla. Samoin lasten oikeuksien katsottiin tulevan huomioiduksi lasten peruspalveluissa ja kasvatuksessa sekä lasten ja nuorten osallistamisessa ja kuulemisessa (sekä yksilö- että ryhmätasolla). Lasten oikeuksien toteutumista huomioitiin resursoimalla riittävästi oppilashuollon toimijoita ja huomioimalla asia opetussuunnitelman sisältöjä suunniteltaessa.

Kysely toteuttiin syksyn 2017 aikana, joten vastauksissa on huomioitava sen hetkinen sote- ja maakuntauudistuksen tilanne sekä sittemmin muuttuneet linjaukset. Kyselyyn vastanneiden näkemyksen mukaan, sote- ja maakuntauudistuksen ajatellaan tulevaisuudessa hyödyttävän hyvinvoinnin ja opiskelijahuoltoon tasalaatuisuutta, palveluiden saamista yhdestä paikasta, palveluiden selkeytymistä ja vahvistumista sekä taloudellista tehokkuutta. Myös erityispalveluiden saatavuuden arveltiin parantuvan. Ammattilaisten puolelta arveltiin hyvien käytäntöjen ja tietojen jakamisen parantuvan sähköisten järjestelmien kehittymisen myötä. Sote- ja maakuntauudistuksen uhkana nähtiin vastaavasti palveluiden saannin heikkeneminen, resurssien lasku, päätöksen teon loittominen kunnasta, kustannusten lisääntyminen, kunnan ja maakunnan välisten palveluiden

yhteistyön heikkeneminen, tiedonsiirron heikkeneminen, sekavamman toimintakentän kehittyminen ja toimintatapojen moninaisuuden lisääntyminen.

Yhteistyörakenteiden muuttuminen näkyi tulevassa sote-suunnitelmassa selkeänä erityisesti kuraattori- ja psykologipalveluiden järjestämisenä sivistystoimen (kunnan) alla ja terveydenhuoltopalveluiden siirtymisenä maakunnan järjestämisvastuulle. Kuraattori ja psykologipalveluiden kuulumisen sivistystoimen alle katsottiin vahvistavan yhteistä suunnittelua sivistystoimen puolella. Kouluterveydenhuollon siirtyminen maakunnan järjestettäväksi ei aiheuttanut suurta huolta. Palveluiden, toimintatapojen, hyvien yhteistyörakenteiden ja fyysisen sijainnin läheisyyden katsottiin jatkuvan ennallaan sote-uudistuksen jälkeenkin. Pientä huolta kannettiin erityis- ja sosiaalipalveluiden järjestymisestä ja erikoissairaanhoidon palveluiden tulevaisuudesta, samoin kuin johtajatason yhteistyöstä sosiaali- ja terveystieteiden ja sivistyspuolen välillä.

Kunnan ja maakunnan yhteisvastuulle jäävän ennalta ehkäisyn ja hyvinvointityön koordinoitua oli kunnissa suunniteltu vielä vähänlaisesti kyselyyn vastaamisen aikoihin (10.-11.2017). Yli puolet vastanneista kunnista ilmoitti, ettei suunnitelmia hyvinvointityön koordinoinnista oltu vielä aloitettu tai asia oli vastaajille täysin vieras. Kaksi kuntaa ilmoitti, että toiseen oli alustavasti suunniteltu elinvoima ja hyvinvointi palvelualueet ja toiseen oli kaavailtu hyvinvointipalvelualueelle yhteisavainalueita, jonka tehtävänä oli suunniteltu toiminta- ja palveluprosessien yhtenäistäminen maakunnan kanssa. Lisäksi hyvinvointityön koordinoinnin osa-alueina mainittiin työnjaon ja vastuun selkeyttäminen, oppilashuoltotiimien jatkuminen kouluilla, sekä yhden kunnan osalta vaativan erityisopetuksen keskittämistä jatkossa. Kokonaisuuden koordinoitua ehdotettiin kuntaa, kunnan hyvinvointikoordinaattoria, hyvinvointijohtajaa ja asiakkuusjohtajaa yhdessä päälliköiden kanssa, sivistystoimenjohtajaa rehtoreiden kanssa sekä maakunnan ja kunnan yhteistä koordinoitua.

Oppilas- ja opiskeluhuollon sekä hyvinvointityön toimintamallien selkeyttämisessä koettiin tärkeäksi maakunnan ja kuntien vastuualueiden määrittämistä, johtamisen selkeyttämistä ja resurssien riittävyyden takaamista oppilashuollon toimijoiden kohdalla. Lisäksi kaivattiin parempia tietojärjestelmiä, sekä selkeyttä ja ohjausta kirjaamiskäytäntöihin, tiedon jakamiseen ja tiedonsiirtoon ammattilaisten välillä. Myös tiedottamiseen ja tiedonkulkuun toivottiin parannusta. Kokonaisvaltaisten asiakasprosessien toteuttamiseksi peräänkuulutettiin toimivia perhekeskumalleja, varhaiskasvatuksen yhtenevää toimintamallia sekä toimivan oppilas- ja opiskeluhuollon järjestämistä lähellä lasten ja nuorten normaalia arkea.

Varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten yhteistyön käytännön organisointia katsottiin voitavan jatkaa pitkälti nykyisillä rakenteilla, mutta opiskeluhuoltoon oli suunniteltu muutama kuntiin perustettavan myös kuntatasoisia oppilashuollon ohjausryhmiä. Kokonaisuuden koordinoitua vastuun katsottiin kuuluvan pääasiassa kunnan sivistystoimelle erilaisin painotuksin.

Tietojärjestelmien kehityksen suurimmiksi haasteiksi sote- ja maakuntauudistuksessa nähtiin nykyisten tietojärjestelmien keskinäisen kommunikoinnin tai yleisemmin yhtenäisen tietojärjestelmän puuttuminen ja tiedonkulun sujumattomuus. Lisäksi tietoturvan ja salassapitosäädösten noudattamisen sekä tiedonsiirto-oikeuksien ja lupakäytäntöiden selkeyttämiselle nähtiin kirkastamistarvetta. Huoltajien tiedottamisen onnistumisen kyseisissä asioissa katsottiin olevan merkityksellistä.

Uusien tietojärjestelmien käyttöönoton koulutuksessa kannettiin huolta taloudellisten resurssien riittämällä henkilökunnan kouluttamiseen (aika ja raha).